

معرفت شناسی سینمای دینی

مصطفی حسینی گلکار (دکترای آینده پژوهی)

سید محمدعلی دیباجی (استادیار فلسفه دانشگاه تهران)

محمدرضا هاشمی (استادیار سینما و تئاتر دانشگاه هنر)

مرتضی حسینی گلکار (عضو هیئت علمی موسسه فرهنگی هنری حم)

اثر برگزیده جشنواره پژوهشی دانشگاه تهران

با حمایت موسسه فرهنگی هنری حم

عنوان و نام پدیدآور	: معرفت‌شناسی سینمای دینی/ مصطفی حسینی گلکار...[و دیگران]؛
مشخصات نشر	: تهران: سبز رایان گستر، ۱۳۹۳.
مشخصات ظاهری	: ۷۲ ص.: نمودار.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۷۰۵۷-۶۷-۴
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
یادداشت	: [مولفان] مصطفی حسینی گلکار، سیدمحمدعلی دیباچی، سیدمحسن هاشمی، مرتضی حسینی گلکار.
موضوع	: سینما
موضوع	: جنبه‌های مذهبی
موضوع	: فرهنگی
شناسه افزوده	: حسینی گلکار، مصطفی، ۱۳۶۱-
شناسه افزوده	: موسسه فرهنگی هنری حم
رده بندی کنگره	: ۱۹۹۵/۹PN / ۱۳۹۵ م ۹د
رده بندی دیویی	: ۷۹۱/۳۳۶۸۲
شماره کتابشناسی ملی	: ۲۵۱۷۰۷۹

ناشر: سبز رایان گستر

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۰۵۷-۶۷-۴

نوبت چاپ: اول

تعداد صفحه: ۱۷۳

تاریخ نشر: ۱۳۹۳

تیراژ: ۱۰۰۰ عدد

قیمت: ۱۱۰/۰۰۰ ریال

آدرس: خیابان انقلاب - خیابان دوازده فروردین - پلاک ۲۸۶ - طبقه ۱ - واحد ۳

تلفن: ۶۶۴۱۶۵۶۵

تقدیم به :

پدر ؛ مادر و همسر ...

برادر بزرگوار و مهجورم مهندس امیر قاسمی

و

شازده کوچولو (سا. شی.)

www.ketab.ir

پیشگفتار نخست ..

رسانه های مدرن از پدیده هایی هستند که موضوع بحث مشترک مدرنیسم و پست مدرنیسم محسوب می شوند؛ نویسندگان، متفکران و فیلسوفان متعددی در نیم قرن گذشته رسانه ها را مورد بحث و واکاوی فلسفی قرار داده اند. سینما و فیلم به معنای عام از رسانه های مهم عصر ما قلمداد می شوند که تأثیر آنها بر هنجارها و پندارها بر کسی پوشیده نیست؛ رسانه ستیزان پست مدرن و رسانه شناسان علوم ارتباطات اگرچه در موضع مخالف، اما به یک اندازه اهمیت آنها را گوشزد می کنند. در واقع، فلسفه رسانه به عنوان گونه جدیدی از فلسفه های مضاف در رأس هزاره سوم میلادی پدیدار شده تا به بحث فلسفی درباره رسانه های مدرن بپردازد.

فیلدینگ و مارشال مک لوهان در دهه ۶۰ میلادی از پیام بودنِ خود رسانه سخن گفتند و نشان دادند که رسانه ها متوجه کارکرد پنهان رسانه ها ساخت که نه حمل پیام، بلکه ساختار سازی هستند. رسانه ها و هنجارهای اجتماعی است، بسیاری از نویسندگان یا رسانه شناسان سخن را در مورد بحث و نقد قرار دادند. اما پس از چند دهه امروز که تنها پیام بودن خود رسانه، بلکه رقابت با اندیشه و تفکر، از جمله ویژگی هایی است که در مورد رسانه های مدرن از آن سخن گفته می شود: تصورات دیجیتال (Digital Image)، ذهن های رسانه ای (Media Minds)، استقرای رسانه ای (Media Deduction) و چرخش رسانه ای (Media Turn)، از اصطلاحاتی است که اهمیت پرداختن به معرفت شناسی رسانه های مدرن را نشان می دهد. اصطلاح اخیر، یعنی چرخش رسانه ای، عبارتی است که برخی از نویسندگان فلسفی آمریکا آن را در رقابت با چرخش زبانی (Linguistic Turn) به کار بردند و مدادشان این است که گرچه در دهه های ۶۰ و ۷۰ میلادی، کسانی چون ریچارد رورتی با استفاده از اصطلاح چرخش زبانی این مسئله را مطرح کردند که همه وظایف قبلی کارکردهایش برگشت به زبان دارد و فیلسوف تحلیلی تنها با شناخت و تحلیل زبان می تواند به تفلسف بپردازد؛ اما مقارن سال ۲۰۰۰ و پس از آن، یک چرخش رسانه ای در تفکر اروپایی و آمریکایی صورت گرفته و هم اکنون همه چیز در تفکر و فلسفه به رسانه های مدرن بستگی دارد. چرخش رسانه ای حتی مدعی است که دوره فلسفه غالب این دهه به سر آمده و اکنون زمانه فلسفه رسانه است. این مسئله چنان اهمیت یافته است که رورتی نیز در مواضع خود با نوپراگماتیست هایی چون کرامر در این باره همراه شد و پایان فلسفه تحلیلی را اعلام نمود. وی فلسفه را صرفاً تاریخ فلسفه خواند و چه بسا نویسندگان

نوپراگماتیست این موضع خود را از رورتنی در کتاب "آیینۀ طبیعت" گرفته و تفصیل داده باشند.

سینما که به دلیل اهمیتش گاهی به طور نمادین آن را هنر هشتم خوانده اند، از زمان پیدایش [۴] تاکنون سبک ها، مکاتب و ژانرهای مختلفی به خود دیده است. تجربه دین محوری در انقلاب اسلامی، اصطلاح «سینمای دینی» را وارد ادبیات سینمای ایران نمود. اصطلاحات سینمای ماوراء، معناگرا، اشرافی و... که در این کتاب بدانها اشاراتی رفته است، از همین مدخل نگریسته می شوند.

در این باره که سینما - به عنوان رسانه ای مدرن و دیرپا - چگونه می تواند ویژگی دینی داشته باشد، مسائلی مطرح است:

۱. رسانه دینی چه معناست؟ ۲. آیا امکان چنین رسانه ای هست؟ ۳. چه نمونه ها و آثاری را می توان به دقت سینمای دینی دانست؟ همچنین دین در اینجا به چه معناست؟ آیا گلدینی با جهت گیری و رویکرد دینی یا شاعر دینی و... کدام مؤلفه باید در چنین رسانه ای اثر تا آخر را دینی بخوانیم؛ رسانه ای که اگر نگوییم ذاتاً سکولار است، اما به طرز قاطع پدیدار گشته است.

کتاب حاضر درصدد پاسخگویی به این سؤالات بالا، به ویژه امکان سینمای دینی است. این کتاب که فراهم آمده از پایان نامه ارشد فلسفه ارشد آقای حسینی گلکار است، چنان که برای خواننده مشخص خواهد شد، با نگرانی و صمیمیت شناختی به پدیدارشناسی سینمای ایران پرداخته است. البته این نگاه از دریچه فلسفه دین بوده و در پی تبیین سینمای دینی و اثبات این مسئله است که این سینما حداقل به صورت یک رویکرد - در میان انواع رویکردها به سینما - تحقق داشته است. اینکه سینمای دینی را یک ژانر (گونه) یا سبک محسوب کنیم، سخنی درخور تحقیق است؛ اما آنچه در اینجا مورد نظر است، تحقق آثاری با جهت گیری و مضامین دینی است که خود به خود امکان آن را نشان می دهد.

نکته مهمی که در معرفت شناسی سینما باید بدان توجه نمود، مسئله مبانی فلسفی است. آلیستر مک گراث در کتاب "علم و دین" (۱۹۹۹ م)، مدل رسانه ای علم، دین را باطل می کند، را مورد بحث قرار داده است. تعارض علم و دین که یکی از مسائل مهم فلسفه دین است، با چه تحلیلی به رسانه های مدرن - از جمله سینما - پیوند می خورد؟ مک گراث در این کتاب، تنسيق این تعارض را از وجه رسانه ای آن بررسی می کند؛ بنابراین، سینما - به عنوان یک رسانه - می تواند مدلی از تعارض علم و دین را نشان دهد، هنگامی که علم و دین با تعاریف و مبانی خاص تعریف شده باشند؛ به همین

صورت می‌تواند پیوند علم و دین یا سازگاری آنها را نیز هویدا سازد وقتی علم و دین را با نگاه و تعریف دیگری ببیند؛ امکان سینمای دینی را باید در عداد هصین تبیین سازگاری ارزیابی نمود.

در این کتاب به فلسفه اسلامی، به ویژه در مورد علم النفس اشاراتی رفته، اما بدان پرداخته نشده است. با آنکه مبانی برگرفته از این فلسفه، بالاترین توان را در تعریف رسانه دینی داراست، به نظر می‌رسد که از ضرورت‌های اول در تبیین سینمای دینی، پرداختن به همین مسئله است؛ چراکه ورود دین در ساحت هنر همیشه از طریق اصول مبانی صورت می‌گیرد و اثری را می‌توان هنر دینی نام نهاد که این اصول - همچون خداشناسی و انواع مسائل مرتبط با آن همانند خداباوری و تجربه دینی را دارا باشد، نه آنکه تنها در ظاهر امور دینی را بازگو کند و می‌دانیم که تبیین اصول و مبانی اسلام در فلسفه اسلامی، به ویژه حکمت متعالیه به شکل کاملی صورت پذیرفته است.

کتاب سید محمدعلی دین‌پس که اکنون برای چاپ و نشر آماده شده، حاصل قلم و همت آقای حسینی گلکار، دانش‌آموخته کارشناسی ارشد فلسفه دین دانشگاه تهران و دانشجوی دکترای آینده‌پژوهی است. ایشان که فردی سخت‌کوش و اهل تحقیق در فلسفه و هنر است، به خاطر اهتمام "آینه" به این کتاب سپاسگزاریم و از دوست و همکار گرامی، جناب آقای دکتر سیدمحسن هاشمی به خاطر تخصص در رشته سینما و ذوق عرفانی خویش در تألیف این کتاب نقش مهمی داشته‌اند، متشکرم. امید است که اهل نظر با تذکار و نکته‌های خویش این دفتر را غنا و کمال بخشانند.

سیدمحمدعلی دین‌پس؛ عضو هیئت علمی دانشگاه تهران

زمستان ۱۳۹۳ - اردیبهشت ۱۳۹۴

هوالتشكور

خود مانی تر از شب گنگار

نفسه زان

سال ۱۳۸۹ است. میرزا یحیی خاوری را به نام برتقی حسینی طاهره که از بدو در بدو برادر

نشد و در کتابت مکتوب دولت افرینش. سرگردانی بالار از آنکه در سحر است و این است

نماز و حجاب. بدیده این خطرناک کسری شود. بگذرد. روزی اندوه جان آفرین در حجاب

برادر کجاست؟ کجاست که در کجاست؟ کجاست که در کجاست؟ کجاست که در کجاست؟

تسلی و دقت می خواهم که در کجاست؟ کجاست که در کجاست؟ کجاست که در کجاست؟

برادر کجاست؟ کجاست که در کجاست؟ کجاست که در کجاست؟ کجاست که در کجاست؟

که عنوان رسیده است به راههای استواران و در کجاست؟ کجاست که در کجاست؟

چون در این ۱۹ خشت و در کجاست؟ کجاست که در کجاست؟ کجاست که در کجاست؟

وقوف و زانوی دل این را که بر محمدی که در کجاست؟ کجاست که در کجاست؟

دوران کجاست؟ کجاست که در کجاست؟ کجاست که در کجاست؟ کجاست که در کجاست؟

نور و استقامت خدا را که در کجاست؟ کجاست که در کجاست؟ کجاست که در کجاست؟

5

[illegible]

لقد تمّ تراست وماند و بالعرض مبارک و جانی آن درون ترازو خدای است
 او مقومات خیر دینی را بکار میگیرد تا در باب تعریف سنن دینی واحدات آن نفس کامل نفس و
 تکلیف امر قدس و حیات معنوی به یک جمع نیکو شکر و رفیق برسد
 هرگاه که خطاب خود را با کلامی سبب و ایجابی همراه می کند و زیادت را با این حکم نفی می کند
 که «این و تحقق سنن دینی» بر خلاف خبری با مشکل مواجه نیست «در نگاه اول از این
 حکم خبری بارهاست که «اما در عمل» بکار گرفته درین روش دو هزاره است و بعد از
 است که نقطه تأخر این اثر را «در این روش» می بینیم که «در نگاه اول از این حکم»
 است که «سنن دینی» «در این روش» «در بیان اقصای دینی از طریق علم»
 مخاطب را نسبت به ظرافت مراد حسیه می کند
 که هر چه به تدریج منابع و اخذ که نزدیک به حدیث دینی است و از این جهت است که هر قدر
 منصف را متقاعد می کند که در نه جمیع آراء از حدیث که شش فرقه دارند و در حدیث است
 نشان می دهد که او تا چه حد صاف و روان دارد به اخذ و تحقق می بیند و است

تجدید - بدوات مستخرج از بیان به درستی در این تحقیق که در ضرورت مختلف به واسطه کسب و کار
در صورتی که در این عرصه شده اند، مارا - این نتیجه است که هرگاه که در عرصه را به یکدیگر
و این است که در این عرصه را به یکدیگر و این نتیجه است که هرگاه که در عرصه را به یکدیگر

نعمت حاصل می شود و این نتیجه است که هرگاه که در عرصه را به یکدیگر و این نتیجه است که هرگاه که در عرصه را به یکدیگر
و این نتیجه است که هرگاه که در عرصه را به یکدیگر و این نتیجه است که هرگاه که در عرصه را به یکدیگر
و این نتیجه است که هرگاه که در عرصه را به یکدیگر و این نتیجه است که هرگاه که در عرصه را به یکدیگر

در این عرصه را به یکدیگر و این نتیجه است که هرگاه که در عرصه را به یکدیگر و این نتیجه است که هرگاه که در عرصه را به یکدیگر
و این نتیجه است که هرگاه که در عرصه را به یکدیگر و این نتیجه است که هرگاه که در عرصه را به یکدیگر
و این نتیجه است که هرگاه که در عرصه را به یکدیگر و این نتیجه است که هرگاه که در عرصه را به یکدیگر

امید است که کتاب حاضر الگویی را برای مردم این زمانه در این عرصه را به یکدیگر و این نتیجه است که هرگاه که در عرصه را به یکدیگر

شوق بزرگان جوان که اگر پرورش لا محاله گرفته‌اند، همان محبتی که در دست ^۷ زنده‌هاست

ما از کسوف آن پنج دهه و برآیند چا؟

مخالفات در این امر است

۵
مکتب

۶
از این جهت ۱۳۹۲

تبریز

www.ketab.ir

چکیده

مسئله امکان سینمای دینی به انحاء گوناگون همواره مورد توجه متألهان و سینماگران بوده است - که می‌توانیم آن را " معرفت شناسی سینمای دینی " بنامیم- به بیانی و مطابق تحقیق حاضر، این طرح مشتمل بر دو گام اساسی است:

اول - گام سلبی

دو - گام ایجابی

توضیح گام اول - رفع موانع:

دلیل گام اول خواهیم دید منتقدان موارد متعددی را با عنوان موانع تحقق و گاه متناقض نمای بخش سینماگران دینی برشمرده‌اند که تحلیل اهم این موارد نشان می‌دهد این ایرادات و آلا به هیچ وجه ذاتی سینما نیستند بلکه محصول شرایط خاص فرهنگی - اجتماعی می‌باشد (فصل ۱) و در ثانی اشکالات برخاسته از سینما به عنوان هنر است - لذا در پاسخ باید گفت " حجت " رجوع نمود (فصل‌های ۴-۷) .

همچنین به این دلیل که سینما مبتنی بر مجموعه‌ای از مطالعات و پژوهش‌های موضوعی - تکنیکی و... به معنای عام است بایستی به شبهه انحصار رویکردهای دین پژوهی نیز پاسخ گوئیم (فصل ۲)
نهایتاً از آنجا که سینما سخی از زبان (به معنی ابزار ارتباطی) است به رفع ابهام درباب امکان زبان دین پرداخته ایم (فصل ۳) .

توضیح گام دوم:

در این بخش و از آنجا که تحقق سینمای دینی را در حوزه ساحت هنر (هم به عنوان حدود و هم ابزار) دانسته ایم؛ اولاً شاخصه اصلی حکمت هنری (عقلانیت) را بررسی نموده و در ثانی وجود سنت تاریخی معرفت هنری را در این حوزه اثبات کرده ایم (فصل‌های ۵-۷) .

همچنین در ساحت هنر مسیحی (اولاً به عنوان ریشه هنر دینی غرب ثانیاً به ستر رشد و تکامل هنرها تا نیل به هنر هفتم) نیز صراحتاً اثبات کرده ایم هنر مسیحی صدیقی از فلسفه و به تبع آن عقلانیت است (فصل ۸) .

نهایتاً به بررسی تعریف و مصادیقی از سینمای دینی (امکان از طریق نشان دادن مصادیق) پرداخته ایم (فصل ۹) .

اهمّ دستاوردهای علمی طرح حاضر که گاه در متن پژوهش قرار داشته‌اند و گاه به نوعی در حاشیه و ضمن تحقیق حاصل شده‌اند - و پیش از این مورد توجه متفکران ما قرار نگرفته؛ در آثار غربی نیز تا حدّی که استقراء شد بدین شکل مطرح نبوده است و برای اولین بار در تحقیق حاضر بدست آمده‌اند - بدین قرار است:

الف (در متن تحقیق

- اول - نقی انحصار رویکردهای دین پژوهی.
- دوم - اثبات امکان زبان دین.
- سوم - تدقیق در تلقی از معقولیت.
- چهارم - بحث در " تجربه هنر دینی ".
- پنجم - اثبات جدایی معرفت هنری.
- ششم - بحث در " هنر مسیحی " و اثبات آن به منزله مصداقی از فلسفه مسیحی (و نمونه‌ای از معرفت هنری)
- هفتم - بررسی امکان معرفت سینمای دینی از خلال مهمترین عنصر ذاتی آن...

ب (در حاشیه تحقیق

- هشتم - ارائه رویکردی جدید در دین پژوهی با عنوان " رویکرد حقوقی در دین پژوهی ".
- نهم - تصحیح در خوانش از معقولیت و نیز " شریعه یاسکال ".
- دهم - تصحیح قرائت ایمان گرایی از ویتگنشتاین.
- یازدهم - تصحیح در تلقی از پدیدارشناسی و اثبات سابقه آن در اندیشه و معرفت هنری.
- دوازدهم - بحث درباره تكثر در هنر دینی شرقی.
- سیزدهم - اثبات عدم تلازم پلورالیسم با نسبی گرایی.
- چهاردهم - ارائه شواهدی از لیبرالیسم در اندیشه سیاسی افلاطون.
- پانزدهم - بحث در الهیات سیاسی توماس آکوئینی.
- شانزدهم - پاسخ به ابهامات سه گانه در دین پژوهی معاصر با نظر به رویکرد ملاصدرا در الشواهد الربوبیه.
- هفدهم - نقدی بر تفاسیر رایج ذیل بحث نسبت میان " علم و دین " در جامعه حوزوی و دانشگاهی و الزام اخذ رویکرد مسئله محور در آن.
- هجدهم - معرفی پروژه مهم " ترجمه به زبان سکولار " در اندیشه یورگن هابرماس.

نوزدهم - معرفی مدخل فلسفی مهم معرفت شناختی "اکسیولوژی" و تطبیق آن با آراء شیخ اشراق.

بیستم - بحث در آراء موسیقائی آباء کلیسا و غرض از آن.
صمیمانه منتظر انتقادات و پیشنهادات و نکات ارزشمند شما خوانندگان و فرهیختگان گرامی هستم.

این اثر هرگز بدون تلاش ها و حمایت های اساتید بزرگوار، آقایان دکتر سید صمدعلی دبیرچی و سید محسن هاشمی به انجام نمی رسید؛ دو سید نیک اخلاقی که علاوه بر دقت نظر علمی و شیوائی بیان، احاطه به آخرین دستاوردهای علمی رشته خود را در لوح کارشان قرار داده اند و در راهنمایی و همراهی با جوانان از هیچ مساعدتی مضایقه نداشته اند. تا آنجا که تدوین اولیه این اثر جزئی از دغدغه ایشان شد و در سالهای گذشته نیز سواره مشوق دیگری برای تکمیل و ادامه این راه تحقیقی شدند. به بیان مشهور دکتر دیباجی با دقت و وسواسی که شایسته استاد فلسفه است و دکتر هاشمی با جاهل به است هنری و تاریخ سینما و ذوق عرفانی خود مهر تأیید نهائی را به اثر زدند.

در اینجا بر خود فرض می نمایم تا سایر دیگر مراتب قدردانی خود را از حمایت مجدد این اساتید برای چاپ اثر نیز ابراز نمایم.

اردیبهشت - رجب ۱۳۹۳

Mhq.golkar@gmail.com

تقدیر و تشکر :

از پدرم که از همان کودکی ..

روحیه نقادی، پرسش گری و جستجو و تحلیل و بینش عمیق را در من پرورش داد ..

از مادرم ..

که با کودکی با آشپزی شگفتش، توان چیش و
کار زبانش مواد متفاوت را به من نشان داد ..

از همسرم

که زمان طری و نشستن این کارگاه متعلق به ایشان بود ..

از دکتر مجید واعظ زاده و مرحوم استاد جلال الحسینی - اساتید

بزرگواری که دغدغه ارتباط محسوس و رفیق میان علوم دقیق و پایه با علوم انسانی را در
شاگردان خود پرورش دادند..

اگرچه زبان قاصر است اما

با سپاس فراوان از :

شادروان استاد جلال الحسینی

به خاطر زنده کردن پرسش گری !

مؤسسه فرهنگی هنری حم

به خاطر حمایت مادی و معنوی و امکانات کتابخانه ای شان

دکتر مجید واعظ زاده - دکتر مرتضی قرائی - دکتر محمد محمدرضایی

همگی به خاطر تشویق ها ، حمایت ها ، ایده ها و راهنمایی هایشان ...

از انتشارات سیزدایان گستر و جناب آقای مهندس نشاط که با پیگیری خود امکان
چاپ کتاب را فراهم ساختند.

از تمام اساتید؛ دانشجویان و کارشناسان پردیس فارابی دانشگاه تهران بویژه جناب آقای مهدی فضلی زاده

به خاطر دقت و وجدان کاری شان .
و با سپاس از همه اساتید؛ علاقه مندان و فرهیختگانی که از زمان چاپ نسخه اول اثر
در سال ۱۳۸۹ با دقت نظر بحث را دنبال کرده و نکات سودمندی را متذکر شدند ..

و با اراادت نسبت به همه دیگرانی که نمی توان نام برد ...

www.ketab.ir

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۶۵	چکیده
۹۵	توضیح گام اول - رفع صوانع:
۱۵	توضیح گام دوم:
۱۶	ب) - حاکم به تحقیق
۲۷	مقدمه و طرح مسئله
۲۸	۱- فرضیات تحقیق
۲۹	فرضیات فرعی
۲۹	۲- روش شناسی
۲۹	۱-۲- تحقیق حاضر "تجربی - کاربردی - عملی" است
۳۰	۲-۲- تحقیق حاضر "تجربی - نظری" است
۳۰	۳-۲- تحقیق حاضر "تجربی - کاربردی" است
۳۰	۳- مفاهیم و تعاریف ابتدائی
۳۱	۴- موانع و مشکلات طرح به اجرا
	بخش اول: دیباچه و مدخل بحث
۳۴	۱- بررسی موانع تحقق سینمای دینی
۳۴	۱-۱- اصالت تکنیک
۳۴	۲-۱- اصالت تبلیغات
۳۵	۳-۱- اصالت جذابیت
۳۵	۴-۱- اصالت ژورنالیسم
۳۵	۵-۱- اصالت شتاب زدگی
۳۵	۶-۱- اصالت عادت
۳۵	۷-۱- اصالت هنرپیشه
۳۵	۸-۱- اصالت تصویر
۳۵	۹-۱- اصالت توهم
۳۶	۱۰-۱- اصالت انتزاع
۳۶	۱۱-۱- اصالت هنر فی نفسه (هنر برای هنر)

- ۱۲-۱- اصالت تفکیک ۳۶
- ۱۳-۱- اصالت نفی حکمت ۳۶
- ۱۴-۱- اصالت روان کاوی (فرویدیسم) ۳۶
- ۱۵-۱- اصالت تحریف ۳۶
- ۲- کلیات دین پژوهی ۳۸
- ۱-۲- نگاهی به مؤلفه‌های دین پژوهی ۳۸
- ۲- چگونگی طرح رویکردی دین پژوهی ۴۰
- ۳- جمع بندی و رأی مختار ۴۱
- ۳- امکان زبان دین ۴۱
- ۱-۳- بررسی امکان ۴۲
- ۱-۱-۳- ن چیست؟ ۴۲
- ۲-۱-۳- کلیات ۴۴
- ۳-۱-۳- وظایف علمی زبان ۴۴
- ۴-۱-۳- جمع بندی ۴۵
- ۲-۳- ویژگی‌های زبان ۴۵
- ۳-۳- بررسی امکان اطلاق ویژگی ۴۷
- ۱-۳-۳- استدلال علیه وجود زبان دین (۱) ۴۷
- ۲-۳-۳- امکان پذیرش ویژگی‌های ۴۷
- ۴-۳- جمع بندی و حکم به امکان زبان دین ۴۹
- ۴- اشاره‌ای به چیستی حکمت ۵۰
- ۵- در باب معقولیت ۵۱
- ۱-۵- برهان معقولیت یا احتیاط عقلی بر وجود خدا ۵۲
- ۲-۵- سابقه تاریخی معقولیت ۵۳
- ۳-۵- طرح مسئله تعارض عقل در تلقی پاسکال با عقل دینی ۵۳
- ۴-۵- نیاز به تصحیح تفسیر از عقلانیت مدرن ۵۳
- ۵-۵- پاسخ به برخی اشکالات براساس تقریر جدید و چند بحث تطبیقی ۵۴
- ۱-۵-۵- معقولیت و شرطیه به هیچ وجه ایمان دینی نیست [؟] ۵۴
- ۲-۵-۵- قائل شدن به نسبیت گرایی ۵۴
- ۳-۵-۵- عقل به چه معناست و آیا عقل پاسکالی در تعارض با عقل دینی نمی‌باشد؟ ۵۵
- ۱-۳-۵-۵- آیا عقل و دل تعارض ذاتی دارند؟ ۵۵

- ۵-۳-۲ - حضور شاخصه‌های عقلانیت در دین ۵۶
- ۵-۳-۳ - بحث از صدق (و طرح آن به عنوان مهمترین شاخصه عقلانیت) ۵۶
- ۵-۶ - جمع بندی ۵۷

بخش دوم: معرفت شناسی هنر دینی

- ۶- در باب چیستی و تجربه هنر دینی ۶۰
- ۶-۱ - وجود هنر و امکان تعریف آن ۶۱
- ۶-۲ - نگاهی اجمالی به تعاریف هنر و ایرادات و نواقص آنها ۶۲
- ۶-۳ - هنر، شناخت و عقلانیت ۶۳
- ۶-۴ - ریشه‌های هنر سنتی ۶۴
- ۶-۵ - هنر متعبد ۶۵
- ۶-۶ - هنر قدسی ۶۶
- ۶-۷ - چیستی هنر دینی ۶۸
- ۶-۸ - هنر زندگی (تجربه زندگی به مثابه مقوم ذاتی هنر از منظر دین) ۶۹
- ۶-۹ - جمع بندی ۷۰
- ۷- در باب معرفت هنری ۷۱
- ۷-۱ - لزوم توجه به مبانی معرفت شناسی ۷۲
- ۷-۲ - اهم انتقادات بر معرفت هنری ۷۲
- ۷-۳ - اهم دفاعیه‌ها از معرفت هنری ۷۴
- ۷-۴ - اخلاق و معرفت هنری ۷۷
- ۷-۵ - هنر به مثابه معرفت هنری ۸۰
- ۷-۵-۲ - معرفت هنری در سیر تاریخ ۸۲
- ۷-۶ - گذار از معرفت شناسی به پدیدارشناسی هنر ۸۳
- ۷-۷ - هنر برای هنر در مقابل معرفت هنری ۸۵
- ۷-۸ - معرفت هنری در قیاس معرفت عرفانی ۸۶
- ۷-۹ - جمع بندی ۹۰
- ۸- در باب هنر مسیحی ۹۱
- ۸-۱ - مقدمه ۹۱
- ۸-۲ - مفروضات پرداختن به هنر مسیحی ۹۲
- ۸-۳ - مبانی کلامی هنر مسیحی و نتایج آن ۹۳
- ۸-۴ - هنر یهودی - عهد عتیق ۹۵

- ۵-۸- مؤلفه‌های هنر مسیحی به عنوان هنر دینی ۹۶۰
- ۵-۸-۱- مسیحیت و تعریف هنر ۹۶
- ۵-۸-۲- نسبت هنر مسیحی با شناخت و عقلانیت ۹۷
- ۵-۸-۳- مسیحیت و مؤلفه‌های هنر سنتی ۹۷
- ۵-۸-۴- مسیحیت و هنر متعهد ۹۸
- ۵-۸-۵- چستی هنر دینی ۹۸
- ۵-۸-۶- نسبت هنر مسیحی با زندگی ۹۸
- ۵-۸-۶- بندهای هنر مسیحی ۹۸
- ۵-۸-۸- ادوار تاریخی هنر مسیحی ۱۰۰
- ۵-۸-۷-۱- دوران تسخیر جهان [ظهور و گسترش اولیه مسیحیت] ۱۰۰
- ۵-۸-۷-۱- دوران انجیل بزرگ « شرق [ارتدکس] و غرب [کاتولیک] مسیحی » ۱۰۱
- ۵-۸-۷-۳- دوران انجیل مبارز ۱۰۱
- ۵-۸-۷-۴- دوران کلیسای پروتستان ۱۰۱
- ۵-۸-۷-۵- هنر مردم‌پسند، زندگی روزمره و زمین ۱۰۲
- ۵-۸-۷-۶- دوران آزادی ۱۰۲
- ۵-۸-۷-۷- دوران اصلاحات و بحران ۱۰۲
- ۵-۸-۷-۸- پس از رنسانس و اصلاحات و بی‌ویدی مدرن ۱۰۳
- ۵-۸-۷-۹- جمع‌بندی از دوران تاریخی ۱۰۳
- ۵-۸-۸- شاخصه‌های هنر مسیحی به نحو م ۱۰۳
- ۵-۸-۹- هنر مسیحی به منزله مصداقی از فلسفه مسیحی ۱۰۶
- ۵-۸-۹-۲- تأثیرات هنر مسیحی بر اندیشمندان (به عنوان مصداق از عقلانیت هنری) ۱۰۸
- ۵-۸-۱۰- خاتمه و نتیجه‌گیری ۱۱۰

بخش سوم: شناخت مؤلفه‌های سینمای دینی

- ۹-۱- درباب تعریف و مفاهیم پایه سینمای دینی ۱۱۴
- ۹-۱-۱- سابقه و اهمیت مسئله ۱۱۵
- ۹-۲- نفس سینمایی ۱۱۶
- ۹-۳- مسئله مرگ و جاودانگی ۱۱۹
- ۹-۴- تکامل نفس ۱۲۰
- ۹-۵- مفهوم سینمای دینی ۱۲۱
- ۹-۶- فیلم در مقام تجلی امر قدسی ۱۲۳

- ۷-۹- حیات معنوی شاخصه اصلی سینمای دیتی ۱۲۵
- ۸-۹- ناتمامی توجه به مرگ به عنوان وجه ممیزه سینمای دینی ۱۲۸
- ۹-۹- جمع بندی ۱۲۸

سخن آخر: جمع بندی و نتیجه گیری

- منابع و مأخذ ۱۳۵
- منابع فارسی ۱۳۵
- منابع لاتین ۱۵۱
- الف - داده‌های معارف‌ها و منابع مرجع ۱۵۱
- ب - کتاب و مقالات ۱۵۱
- پیوست‌ها ۱۵۵
- ۱- معرفی نویسنده و هم‌نویسان سینمای دینی ۱۵۵
- پی نوشت‌ها ۱۶۱

www.ketab.ir